

Ogorzalka *Aythya marila*

Status. Dawniej wyjątkowo lęgowa. Obecnie regularnie spotykana w czasie wędrówki jesiennej, ale nieregularnie-wiosną i zimą. W latach 1976-2020 zarejestrowano łącznie 3761 osobników w 519 spotkaniach.

Samice ogorzałek *Aythya marila* w towarzystwie samicy czernicy *Aythya fuligula* (fot. M. Długosiewicz)

Samica ogorzałki *Aythya marila* na Wiśle (fot. Paweł Waclawik)

Środowisko. Spotykana była głównie na zbiorniku Zegrzyńskim (54% obserwacji), ponadto na stawach rybnych (12%) i na Wiśle (6%). Znacznie rzadziej widywana była na Bugu, Narwi, Pilicy, Radomce oraz na zbiornikach retencyjnych, miejskich i większych torfiakach.

Rozmieszczenie i liczebność. Na początku czerwca 1916 roku zdobyto okaz pod Modlinem (Tomiałoje 1990 za Neumannem 1918). Okres zdobycia tego ptaka sugerowałby możliwość gniazdowania w tej okolicy. Jednak dopiero w kwietniu 1977 na śródleśnych torfiakach w Maliszewie koło Mińska Mazowieckiego stwierdzono trzy gniazda i obserwowano 3 samice oraz jednego samca. Niestety wszystkie lęgi uległy zniszczeniu przez jakiegoś drapieżnika (A. i L. Sadowski, J. Desselberger w: Tomiałoje 1990). Również interesująca była obserwacja 3 samców i jednej samicy na potorfowym J. Kierz koło Paprotni w powiecie siedleckim 10 V 1991 (A. Goławski).

Wędrowki. Taczanowski (1882) uważał ogorzałkę za gatunek przelotny, znacznie częściej pojawiający się jesienią niż wiosną, ponadto pojawiający się w stadach w grudniu, nawet w czasie silnych mrozów.

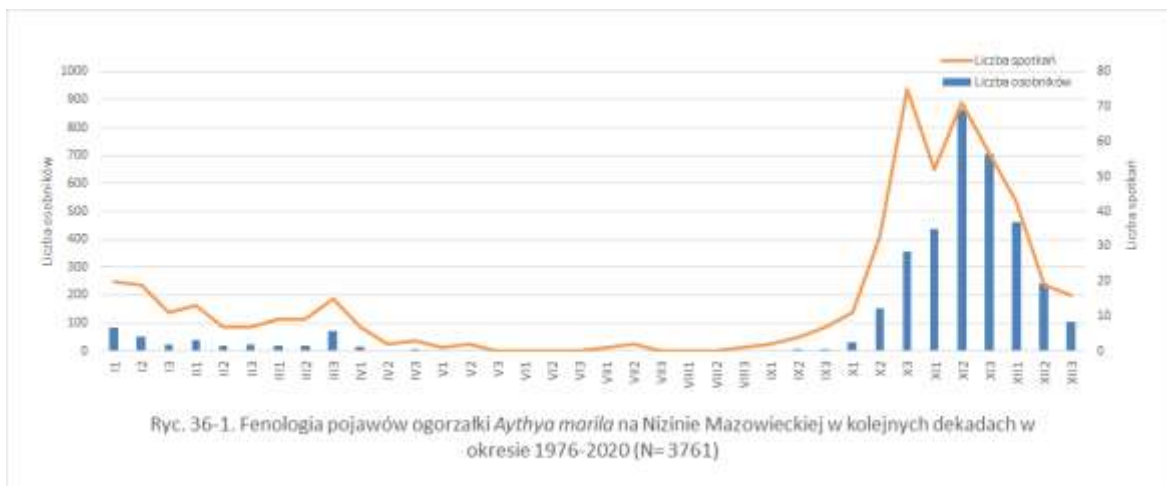
W latach 1976-2020 zarejestrowano łącznie 3761 osobników w 519 spotkaniach. Średnio na jedno spotkanie przypadało 7,2 osobnika. W tym okresie ogorzałek nie widywano tylko w czterech latach: 1980, 1982, 1984 i 1990. Znacznie więcej było lat z wiosenną absencją gatunku, bo aż 30 i tylko 15 sezonów z wiosenną obecnością. Corocznie była wiosną widywana w latach 2008-2013 oraz 2015-2020. Jesienią sytuacja była odwrotna, bowiem nie była rejestrowana zaledwie w dziewięciu latach (1977, 1980-1982, 1984, 1986-1987, 1990-1991), a obserwowana aż w 36.

Począwszy od roku 2008 rejestrowano wyraźny wzrost liczby spotkań oraz liczebności ogorzałki w czasie jesiennej wędrowki. Szczególnie duża częstość spotkań (44 razy) dotyczyła roku 2016, z wysoką liczebnością łączną wynoszącą 342 os. W pozostałych sezonach ptaki obserwowano od 12 do 25 razy. Natomiast liczebność w czasie jesiennej migracji była najwyższa w roku 2013 (531 os.), jakkolwiek liczba obserwacji wyniosła tylko 17. Pomijając dwa sezony najobfitszego nalotu jesienno-wiosennego (2013 i 2016), liczebność łączna w pozostałych latach omawianego okresu wynosiła od 49 os. w roku 2009 do 147 os. w roku 2014.

Najwięcej ptaków widziano jesienią (68,3 %) oraz zimą (28,1 %), a najmniej wiosną (3,6 %).

Struktura płciowa/wiekowa. Obserwowano głównie ptaki w upierzeniu samicy lub ptaków młodocianych. Samce rejestrowano najliczniej zimą (50% liczebności), w mniejszym stopniu jesienią (35%) oraz najmniej wiosną (15%). Pojedyncze pary obserwowano głównie zimą (10 stwierdzeń), podczas gdy jesienią tylko trzykrotnie oraz dwukrotnie wiosną. Samce widywano 15 razy (27 os.), w tym 7-krotnie z samicami. Wiosną, najwięcej obserwacji samców dokonano w marcu, a największe stado liczące 6 os. przebywało z dwiema samicami 28 III 2010 na starorzeczu Bugu w Słopsku (E. Szczepankiewicz). Największe zimowe stada samców, liczące po 10 osobników zimowały 2 I 2005 na Zb. Zegrzyńskim (M. Rejmer i A. Marczewski) oraz 3 I 2008 na Pilicy w Smardzewicach (R. Włodarczyk). Były to jednocześnie największe stada samców obserwowane w regionie.

Wędrownica wiosenna rozpoczynała się w pierwszej dekadzie marca, ale szczyt liczebności następował dopiero w trzeciej dekadzie tego miesiąca, a wędrownica kończyła się w maju (ryc. 36-1), w którym ptaki widziano 3-krotnie. Ostatniej, wiosennej obserwacji dokonano na stawach w Psarach – 1 os. 19 V 2019 (D. Kozłowski i P. Malik). Najdłuższy wiosenny pobyt był zarejestrowany na stawach w Siedlcach w roku 1997 - samiec przebywał w dniach 21-27 marca (A. Gołowski).

Stadność. Średnia wielkość stada wyniosła 2,8 os., a najwyższa była w 3. dekadzie marca, wynosząc 4,7 os. (ryc. 36-2). Największe stado wiosenne, liczące 24 os. obserwowano 21 III 2015 na Zb. Zegrzyńskim (M. Rejmer), a 8 os. (6 samców i 2 samice) 28 III 2010 na starorzeczu Bugu w Słopsku (E. Szczepankiewicz).

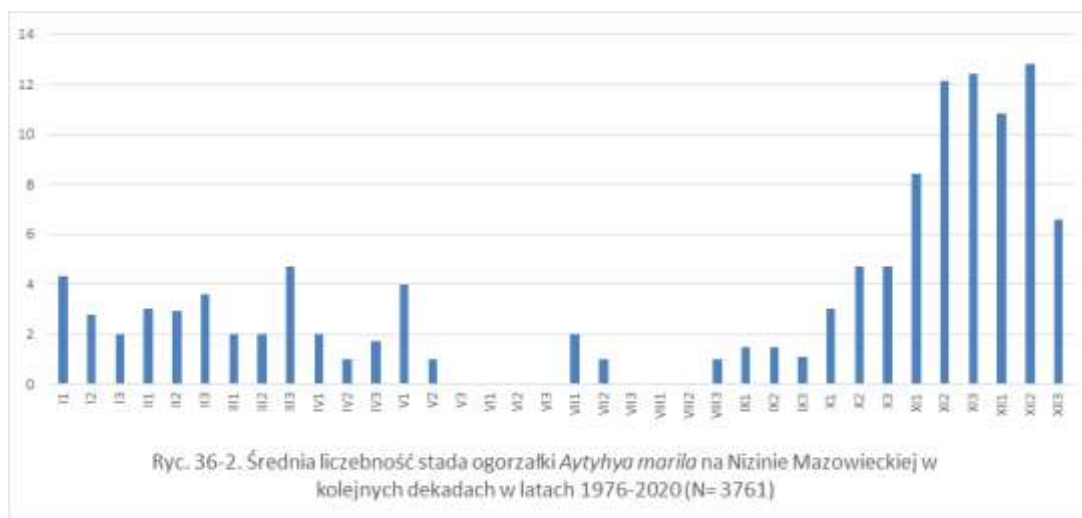
Pierwsze **koczujące latem** ptaki spotykano na początku lipca: 4 VII 1976 – 2 os. na stawach w Jedlińsku (P. Nawrocki), ponadto 14 VII 2009 – 1 samiec na stawach w Orońsku (Ł.

Stępień) oraz 19 VII 2015 – 1 os. na Zb. Zegrzyńskim (E. Szczepankiewicz i inni). Kolejna, fenologiczna była obserwacja samicy 28 VIII 1989 na torfiarkach tzw. J. Szczawińskim (B. Kaźmierczak). We wrześniu ptaki spotkano 14-krotnie, w tym najwcześniej widziano samca 6 IX 20165 na Zb. Zegrzyńskim (E. Szczepankiewicz), a 2 samice 10 IX 1988 na stawach w Jedlińsku (J. Tabor), a na Wiśle poniżej Warszawy 1 os. 26 IX 2008 (Matyjasiak i in. 2017). W październiku liczebność sukcesywnie rosła, ze szczytem w 2. dekadzie XI (ryc.36-1).

Stadność. Średnia wielkość stada jesiennego wyniosła 8,7 os. i była ponad trzykrotnie wyższa niż wiosną. Największe stada obserwowano na Zb. Zegrzyńskim: 150 os. 28 XI 2000 (W. Błądowski, M. Przybysz) oraz dwukrotnie po 100 os.: 16 XI -15 XII 2013 i 18 XI 2020 (E. Szczepankiewicz i in.).

Okres przebywania. Najdłużej stacjonujące stada jesiennie zarejestrowano na Zb.

Zegrzyńskim na wysokości Ryni: 13 XI-1 XII 1988 – 4 os. (T. Wiewiórko) oraz 9-25 XI 2019 – 12 os. (Ł. Matyjasiak, E. Szczepankiewicz).

Zimowanie. W okresie zimowym (grudzień - luty) zarejestrowano łącznie 1058 osobników w 155 spotkaniach (średnio 6,8 os. na spotkanie). W czasie akcji liczeń ptaków w dolinach rzek w połowie stycznia 1984-2020 ogorzalki były stwierdzone w czternastu sezonach (38 %), jednak uwzględniając również obserwacje styczniowe dokonane poza tą akcją, ogorzalki były obecne w siedemnastu sezonach (46%), zatem w środku sezonu zimowego gatunek ten przebywał nieregularnie. Liczebność zimujących ptaków spadała sukcesywnie, począwszy od 1. dekady XII, aż do końca II (ryc. 36-1).

Stadność. Najwyższa średnia wielkość stada, wynosząca 12,8 os. przypadła na 2. dekadę XII (ryc. 36-2). Największe stada były obserwowane na początku zimy na Zb. Zegrzyńskim: 100 os. - 15 XII 2013 oraz 70 os. 16 XII 2020 (E. Szczepankiewicz). Natomiast w połowie sezonu zimowego największe stado liczyło 16 os. – 11 I 2009 na Narwi poniżej zapory w Dębem (M. Rejmer).

Ogorzałka *Aythya marila* zimująca nad Wisłą w Warszawie (fot. P. Głowacki)

Okres przebywania. Najdłuższy pobyt w okresie jesienno-zimowym, trwający 51 dni miał miejsce na Zb. Zegrzyńskim na wysokości Białostrzegów w dniach 11 XI-31 XII 2011 (5 samców i 7 samic; M. Rejmer, E. Szczepankiewicz). Również długo, bo 45 dni przebywało stado 10 os. na tym samym akwenu na wysokości Arciechowa, w dniach 23 X – 6 XII 2015 (D. Kozłowski i Ł. Matyjasiak). Natomiast w okresie zimowo-wiosennym najdłużej obserwowano ptaki na Wiśle przy kolektorze młocińskim w dniach 19 II-5 III 2011 (3 samce i 2 samice; M. Rejmer). W okresie zimowym, najdłuższy pobyt, trwający przynajmniej 45 dni, zarejestrowano na Zb. Zegrzyńskim w dniach 28 XII 2008 – 11 II 2009 – 3 pary (M. Rejmer, A. Marczewski). Ponadto, w dniach 7-28 XII 1985 na Wiśle w Warszawie przebywały 2 ptaki, a w tej ostoi w dniach 11 – 26 II 1986 obserwowano stado 4 samców i 2 samic (J. P. Cygan), a 1-14 I 1979 samica zimowała na Wiśle na wysokości Warszawy-Siekierki (J. Romanowski) oraz w dniach 3-23 II 2013 przy kolektorze młocińskim na Wiśle prezimowały 2 samice (K. Ślusarski i inni).

Andrzej Dombrowski

Streszczenie. Dawniej wyjątkowo lęgowa lęgi 3 samic pod Mińskiem Mazowieckim w roku 1977. Regularnie spotykana w czasie wędrówki jesiennej i wiosennej oraz regularnie zimująca. W latach 1976-2020 zarejestrowano łącznie 3761 osobników w 519 spotkaniach.

Literatura

Taczanowski W. 1882. Ptaki krajowe, Tom I, Kraków.